

Een taal die het hart raakt

Een voorbeeld uit de zendingsgeschiedenis van de Broedergemeente

Hoe raak je het hart van de mensen? Deze vraag heeft de zendelingen van de Broedergemeente in Suriname beziggehouden, toen zij de tot slaafgemaakten over het christelijke geloof wilden vertellen.

De zendelingen wilden graag het hart aanspreken. Dat is meer dan kennis overbrengen of een juiste houding kweken. Geloof was voor hen geen gebouw van leerstellingen of set van regels, maar in de eerste plaats een gevoel van vreugde en verlossing, van verbondenheid met en vertrouwen in Jezus Christus.

De juiste taal spreken, bleek het antwoord op de vraag. Zo vanzelfsprekend als dat lijkt, zo lastig is het in een diverse samenleving als Suriname was en is. Want wat is de taal van het hart van de tot slaafgemaakten? De plantagehouders en hun administrateurs spraken Nederlands of Engels, maar de tot slaafgemaakten mochten deze talen niet gebruiken. Dat vond men te hoog gegrepen voor hen. De moedertalen van de zwarte mensen kwamen uit de verschillende landstreken in Afrika waar zij vandaan gehaald waren. Deze talen konden niet als een verbindend element dienen.

Daarom had men in Suriname, net zoals in vele andere plantage-economieën, een nieuwe taal ontwikkeld. Dat was een zogenaamde creolentaal. Daarvoor werden elementen uit diverse bronnen tot een nieuw geheel verbonden. Creolentalen zijn een typisch product van een koloniale maar ook multiculturele samenleving.

In Suriname werd dat het Sranantongo. De naam betekent gewoon 'Taal van Suriname'. In de koloniale tijd werd deze taal nog 'Neger-Engels' genoemd. Dat geeft meteen aan dat de taal vele elementen van het Engels bevat. Maar ook het Nederlands, het Portugees en diverse Afrikaanse talen hebben aan het ontstaan van het Sranantongo bijgedragen.

Het Sranantongo is in de 17^e eeuw als communicatiemiddel op de plantages ontstaan. Zo konden de plantagehouders met de tot slaafgemaakten communiceren, zonder hen de eigen taal te moeten leren. Daardoor werd het Sranantongo als beperkt en minderwaardig gezien. Want in het contact met de tot slaafgemaakten moest men niet veel woorden verspillen of dure woorden gebruiken. 'Taki taki', een andere oude, denigrerende naam voor Sranantongo, was voldoende.

Maar de taal werd wel door de tot slaafgemaakten opgepikt en verder ontwikkeld tot een effectief middel om

onderling te communiceren. De verzameling van geroofde mensen uit diverse Afrikaanse koninkrijken en stammen werd door de taal, meer nog dan door het gedeelde lot, een eenheid.

Toen de hernhutter zendelingen een taal zochten, om met de tot slaafgemaakten in gesprek te komen, lag het daarom voor de hand om het Sranantongo te gebruiken. Ze pikten de woorden op, zetten ze op schrift en beschreven de grammatica. Ze vertaalden bijbelteksten, liederen en catechismusstukken naar het Sranantongo en begonnen ook nieuwe liederen te schrijven.

Op deze manier hielpen zij bij de ontwikkeling van de taal. Door goed naar de zwarte gebruikers te luisteren, leerden ze veel over de rijkdom van de taal en over de cultuur die deze uitdrukt. Dit was groter dan de witte bewakers en administrateurs op de plantages wisten of voor mogelijk gehouden hadden.

Tot ver in de tweede helft van de 19^e eeuw was het Sranantongo de kerktaal van de Broedergemeente in Suriname. Ook het leesonderwijs aan de tot slaafgemaakten werd in deze taal gegeven. Daarvan getuigen de leerboeken, bijbelverhalen en gezangboeken die sinds het begin van de 19^e eeuw werden uitgegeven.

Na de afschaffing van de slavernij werd het Nederlands tot de officiële taal voor de kolonie uitgeroepen. Iedereen werd geacht om deze taal te gebruiken. Het Sranantongo werd opnieuw een ondergeschikte en zelfs geminachte taal. De ouders en onderwijzers letten erg op, dat hun kinderen het Nederlands goed spraken. Wie Sranantongo gebruikte, moest zijn mond gaan wassen, want deze taal werd als 'vies' beschouwd.

Maar het was wel de taal van het hart geworden. Daarom werd het buiten de officiële kanalen veel gebruikt en hebben vele teksten in het Sranantongo deze tijd overleefd. Ze zitten diep in het geheugen gegrift. In de emancipatiebeweging van Suriname werd Sranantongo gebruikt om een eigen stem te vinden. Er ontstond een rijke literatuur in deze taal.

In de kerkdiensten van de Broedergemeente in Suriname en in Nederland worden nog vaak liederen in het Sranantongo gezongen. Nog meer is het Sranantongo te horen tijdens verjaardagen en op begrafenissen, belangrijke drempelmomenten in het leven van de mensen. Regelmatig ontstaan nieuwe vertalingen en teksten. Alhoewel alle gemeenteleden heel goed Nederlands spreken en

verstaan, spreken de woorden in het Sranantongo meer aan. 'Tidei un prisiri...' brengt Kerst veel dichterbij dan 'Komt allen tezamen...'. 'Wansani de fanodu tru...' vertelt meer over het geloof dan 'Een ding is nodig tot ons heil...'. Of 'Gado de wan bun Gado...' laat het hart meer swingen dan 'God is a good God...'

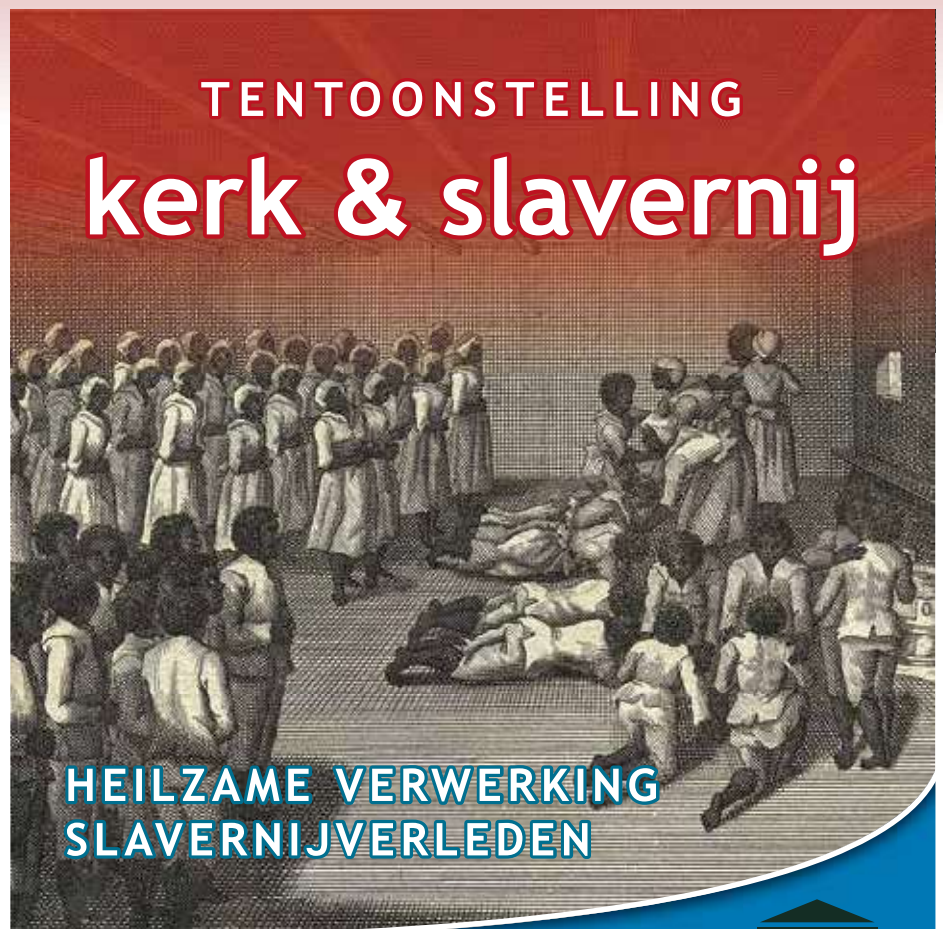
Daarom zal de taal niet verdwijnen, ook niet onder de Surinaamse gemeenteleden van de Broedergemeente hier in Nederland. Voor de ouderen is het een band met hun thuisland en verleden, voor de jongeren is het een stukje van hun identiteit. Sranantongo blijft de taal van hun hart.

Tentoonstelling

in Het Hernhutter Huis
Kerk & slavernij:
heilzame verwerking van
het slavernijverleden

Het slavernijverleden is een pijnlijke bladzijde in de Nederlandse geschiedenis. De Broedergemeente is op verschillende manieren onderdeel van deze geschiedenis: als Europese kerk, als zendingskerk die gewerkt heeft onder de tot slaafgemaakten en als kerk van de nazaten van de tot slaafgemaakten.

Sinds 2013 is in Amsterdam een werkgroep met vertegenwoordigers van verschillende kerken bezig met het thema: heilzame verwerking van

Museum Het Hernhutter Huis
Lageweg 27 - Zeist

21 jan - 19 mrt 2023

Geopend: di-zo, 14.00-17.00 uur

Entree: € 3, tot 18 jr. gratis

www.hethernhutterhuis.nl

het slavernijverleden. In aanloop naar de viering van de afschaffing van de slavernij op 1 juli 2023, heeft de werkgroep een tentoonstelling samengesteld waarin zij de geschiedenis van de kerken met het slavernijverleden belicht. Ze wil zo uitnodigen tot nadenken en gesprek.

Museum Het Hernhutter Huis presenteert deze (reizende) tentoonstelling en heeft haar aangevuld met documenten en objecten van de Broedergemeente. Zie voor de toegangstijden de informatie op de poster hierboven.